

ПРО ІСТОРІЮ ОДНІЄЇ НЕВІДОМОЇ СВІТЛИНИ В. БАРВІНСЬКОГО І С. ЛЮДКЕВИЧА

друку його ученицею Д. Лесик “Листи Василя Барвінського з Мордовії” [1, 216 – 223], де вона вказує про конспекти листів, зроблених Б. Тихонюком. Цікавий лист В. Барвінського до директора Львівської музичної школи-інтернату Олександра Дмитровича Тищенка, поданий у статті Н. Дикої під заголовком “Історія одного листа Василя Барвінського” [1, 245 – 250], де розкрито вболівання композитора за гідне відзначення 120 роковин від дня народження та 50-річчя від дня смерті М. Лисенка.

Висновки. Збірник “Василь Барвінський у дослідженнях та матеріалах” – цінний внесок у багатоаспектне висвітлення творчої діяльності корифея української музичної культури ХХ століття, гідне відзначення його багаторічної результативної самовідданої праці на благо розвитку української музики з нагоди 120 річниці

від дня народження великого майстра і шляхетної людини з великої літери, яка прожила весь свій життєвий шлях в любові до ближніх, музики, свого народу і України.

1. Василь Барвінський у дослідженнях і матеріалах / Ред.-упор. В. Грабовський. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – 336 с.: іл.

2. Василь Барвінський. Статті. Листи. Спогади / Ред.-упор. В. Грабовський. – Дрогобич: Посвіт, 2008. – 268 с.: іл.

3. Василь Барвінський в контексті європейської музичної культури. Статті та матеріали / Ред.-упор. О. Смоляк. – Тернопіль: Астон, 2003. – 192 с.

4. Василь Барвінський і українська музична культура. Статті й матеріали / Упор. О. Смоляк. – Тернопіль, 1998. – 64 с.

5. Василь Барвінський. З музично-письменницької спадщини / Упор. В. Грабовський. – Дрогобич: Коло, 2004. – 256 с.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2008.

УДК 78.09 (477) “ХХ”: 77.06

Микола Ластовецький, заслужений діяч мистецтв України,

*директор Дрогобицького державного музичного училища
імені В. Барвінського,*

*доцент кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка*

ПРО ІСТОРІЮ ОДНІЄЇ НЕВІДОМОЇ СВІТЛИНИ В. БАРВІНСЬКОГО І С. ЛЮДКЕВИЧА

У статті робиться спроба дослідити досі невідому світліну, виготовлену в 1943 р. в Дрогобичі, на якій зображено юрифеїв західноукраїнської музики ХХ століття Станіслава Людкевича та Василя Барвінського в оточенні акторів та керівництва Підкарпатського Українського театру.

Ключові слова: світлина, музичний істит, опера.

Постановка проблеми. В 1995 р. Дрогобицькому державному музичному училищу, до його 50-річчя, було присвоєно ім'я В. Барвінського. Однак, на сьогодні існує дуже мало публікацій зафіксованих фактів (у статтях, мемуарних спогадах, світлинах) його перебування у Дрогобичі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перебування В. Барвінського у Дрогобичі, обумовлене його обов'язками як директора Вищого Музичного Інституту ім. М. Лисенка та співпрацею з хором “Дрогобицький Боян”, в тій чи іншій мірі повноти фактів висвітлюються в ряді статей, вміщених в збірниках “Дрогобищина – земля Івана Франка”.

Мета статті – дослідити невідому світліну 1943 р., зроблену в Дрогобичі, на якій, поряд з

іншими, зображено С. Людкевича та В. Барвінського.

Виклад основного матеріалу. В 1995 році Дрогобицьке державне музичне училище відзначало своє п'ятдесятиріччя. З цієї нагоди йому було присвоєно ім'я видатного українського композитора, організатора музичної освіти на теренах Західної України в І половині ХХ ст., педагога, диригента, музичного критика, багатолітнього директора Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, а згодом – ректора Львівської консерваторії того ж імені – Василя Барвінського. Присвоєння імені В. Барвінського музичному училищу дало можливість накреслити концепцію діяльності навчального закладу на багато років наперед.

ПРО ІСТОРІЮ ОДНІЄЇ НЕВІДОМОЇ СВІТЛИНИ В. БАРВІНСЬКОГО І С. ЛЮДКЕВИЧА

Дрогобицьке державне музичне училище – один з небагатьох навчальних закладів України, де було відзначено 100-річчя з дня народження композитора в 1988 році, коли ще неповністю “скресла” багатолітня крига замовчування імені композитора і його творчості, починаючи з років арешту та заслання. Зате, науково-теоретичні конференції та святкові академії в нашому навчальному закладі до 110 річниці в 1998 р. і, особливо, до 120 річниці з дня його народження в 2008 р., пройшли надзвичайно урочисто з великим розмахом. Слід відзначити, що вивчення творчості В. Барвінського привернуло до себе увагу музикознавців з музично-педагогічного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, які останніми роками дуже плідно працюють в цьому напрямку пліч-о-пліч з викладачами музичного училища. 20 лютого 2008 р. в день народження Василя Барвінського, в музичному училищі було урочисто відкрито бюст композитора, галерею барельєфів визначних західноукраїнських композиторів XIX століття Д. Снінського, М. Вербицького, А. Вахнянина, XX століття – Н. Нижанківського, А. Кос-Анатольського, Р. Сімовича, С. Людкевича, М. Колесси та оновлену експозицію кімнати-музею.

Однак, з досить значної кількості фотоматеріалів, на яких був зафіксований Барвінський в різні роки свого життя, була відома лише одна світлина, зроблена в Дрогобичі, яка опублікована (чомусь два рази) на ст. 723 і (знову ж, тільки в невеличкому збільшенні) на ст. 801 одного й того ж видання “Дрогобицьчина – земля Івана Франка” (1993), том 1. Під світлиною на ст. 723 вміщено лаконічний підпис “Музичний Інститут в Дрогобичі”, на ст. 801 дається дещо детальніше її “розшифрування”: “Музичний Інститут в Дрогобичі в 1925 р. Четвертий зліва направо в першому ряді сидить дир. Василь Барвінський зі Львова. Побіч нього о. С. Сапрун”. Див. [5, 723], [6, 801].

Очевидно, що ця світлина зроблена після іспиту в дрогобицькій філії Музичного Інституту ім. М. Лисенка 1925 р. На такі іспити Барвінський двічі на рік приїздив, переважно з С. Людкевичем, до Дрогобича їх приймати. На світліні Людкевича немає, зате зафіксовано о. Сапруна – великого подвижника музичного життя в Дрогобичі в міжвоєнні роки, засновника та диригента знаменитого хору “Дрогобицький

Боян”, а також величезної кількості інших визначних музичних ініціатив. Як підкреслює В. Пацлавський: “Найлюбішим та постійним заняттям о. Сапруна був Муз. Інститут, якого творцем, директором і вчителем він був” [5, 723].

Попри всі намагання віднайти жодну іншу світлину, на якій би був зображений В. Барвінський під час відвідин Дрогобича, довгий час це не вдавалось, аж поки в училище з краєзнавчого

С. Людкевич та В. Барвінський разом з артистами Підкарпатського Українського Театру, диригентом Б. П'юрком та директором Ю. Шерегієм після постановки опери М. Лисенка “Ноктюрн”. Дрогобич, 20 липня 1943 р. (світлина з архіву Ю. Корчинського)

Український Підкарпатський Театр у Дрогобичі (1942 – 1944 рр.). Сидять (зліва направо): четвертий – Богдан П'юрко, п'ятий о. Северин Сапрун, шостий – Юрій Шерегій

музею не передали світлину “з Дрогобича”, на якій серед групи людей було легко впізнати С. Людкевича і В. Барвінського. Але потрібні були докази, що ця світлина дійсно походить з Дрогобича. Насамперед, виникло два основні питання: де, в якому приміщенні проходив процес фотографування і хто були ці люди, поряд з двома корифеями західноукраїнської музики?

Вирішили почати з “ідентифікації” приміщення – але ніхто з викладачів не міг пригадати, що знає хоч одну подібну “залу з колонами” в Дрогобичі.

Заслужений артист та заслужений діяч мистецтв України Юліан Олексійович

ПРО ІСТОРІЮ ОДНІЄЇ НЕВІДОМОЇ СВІТЛИНИ В. БАРВІНСЬКОГО І С. ЛЮДКЕВИЧА

Корчинський (1921 – 1990) – визначний фольклорист, диригент, педагог, талановитий композитор, прекрасний організатор, протягом 20 років (1950 – 1970) був керівником заслуженого Прикарпатського ансамблю пісні і танцю “Верховина”, де познайомився з молодого артисткою балету, яка в майбутньому стала його дружиною. Після смерті чоловіка Юлія Михайлівна Маршалок-Корчинська дбайливо оберігала його величезний архів нотних видань, музично-критичної літератури, сотні магнітофонних записів народних пісень і десятки самих магнітофонів, з якими невтомний збирач фольклорних перлин об’їздив усю Львівщину та села інших областей. Але життєві обставини змусили її продати квартиру і переїхати в іншу, тому практично весь архів її чоловіка був переданий нею в три організації: ансамбль пісні і танцю “Верховина”, на музично-педагогічний факультет Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, де в 1970 – 1990 рр. доцент Ю.О. Корчинський очолював кафедру хорового диригування, а також в фонди краєзнавчого музею “Дрогобиччина”. Саме, при перевезенні літератури в музей була знайдена вище згадувана світлинка. Зустріпсь в той час з п. Юлією не було можливості, тому що вона в той час перебувала у своєї доньки в Росії.

Але аналіз світлини тривав, що дозволило зробити певні висновки. Характерні жести деяких людей на світлинці та дві колони, на фоні яких проходило фотографування, нагадали групову світлину на ст. 575 четвертого тому збірника “Дрогобиччина – земля Івана Франка” (Дрогобич, 1997) з підписом “Український Підкарпатський Театр у Дрогобичі (1942 – 1944 рр.). Сидять (зліва направо): четвертий – Богдан П’юрко, п’ятий – о. Северин Сапрун, шостий – Юрій Шерегій” [3, 723]. Богдан П’юрко – талановитий диригент, композитор, рецензент та музичний критик, який в 1944 р. залишив Дрогобич разом з відступаючими німецькими військами.

Ідентичність фону на обох світлинах та, як вже було зауважено, майже однакові пози акторів та їх одяг, дозволяють зробити висновок, що вони робились в один день одна за другою на сцені театру: прожектор, який освітлював сцену, знаходився справа на балконі і тінь від жіночих голів другого ряду падала наліво; водночас, тінь від двох бокових великих картин позаду групи акторів падала направо, а третя картина посередині між ними взагалі не створювала тіні. Отже, тіні були намальованими. Це означає, що група акторів разом з Людкевичем і Барвінським, сфотографовані на фоні прекрасно зроблених

театральних декорацій з двома колонами і трьома прямокутними отворами на “заднику”, в рамках яких мали б висіти портрети. На світлинці видно, що в правій частині сцени стоїть рояль.

Назву вистави з даними декораціями вдалось встановити за допомогою виданої у Києві у 1998 р. книги Валерія Гайдабури “Театр, захований в архівах. Сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941 – 1944)”, з якої можна дізнатись, що в Підкарпатському театрі в Дрогобичі під час окупації була поставлена опера Микола Лисенка “Ноктюрн” (див. [2, 14]). А для постановки цієї опери (на одну дію) потрібні саме такі декорації. Опера М.Лисенка “Ноктюрн” має фантастичний зміст: на сцені висять портрети людей, які колись жили в цій кімнаті, стоїть статуя Вакханки. Після того, як годинник б’є дванадцятку, портрети оживають. З їхніх рам виходять Панна, Офіцер і старенька Пані, оживає статуя Вакханки, яка починає співати. Пані сідає за фортепіано і грає вальс, під який танцюють Панна і Офіцер, згадуючи, що в житті вони останній раз його танцювали перед відправкою Офіцера на війну, де його вбили. Кукуряє півень, годинник б’є четверту. Вакханка знову стає статуєю, інші персонажі входять в рамки і стають старими портретами. В опері є ще танці Золотих і Рожевих снів, співи Цвіркуна і Цвіркунки, репліки служниці та ін.

Отже, світлини були зроблені на фоні декорацій до опери “Ноктюрн” М. Лисенка і на тій з них, де присутні Людкевич та Барвінський, сфотографовані актори постановочної групи цього спектаклю разом з тодішнім директором театру Юрієм Шерегієм (сидить посередині між П’юрком і Барвінським).

В 1942 р. на окупованих територіях Західної України широко відзначалось 100-річчя Миколи Лисенка, для чого “... під керівництвом директора Інституту народної творчості о. С. Сапруна було організоване грандіозне свято пам’яті Миколи Лисенка” [3, 572]. На фестивалі хорів, присвяченому цій даті, “Дрогобицький Боян” під керівництвом Б. П’юрка з-поміж 36 колективів одержав перше місце. Перебіг цих подій, успішні виступи хорів та саме проведення фестивалю до 100-річчя Лисенка дістали широкий відгук в українському пресі тих років і потім неодноразово згадувались в еміграційній мемуарній літературі. Але, не було жодної згадки, статті чи спогадів про те, що в 1942 р. Підкарпатським театром в Дрогобичі була поставлена опера М. Лисенка “Ноктюрн”.

За згадками Юлії Маршалок-Корчинської, з якою вдалось зустріпсь зразу ж після її приїзду

ПРО ІСТОРІЮ ОДНІЄЇ НЕВІДОМОЇ СВІТЛИНИ В. БАРВІНСЬКОГО І С. ЛЮДКЕВИЧА

до Дрогобича, опера “Ноктюрн” М. Лисенка була поставлена в Дрогобичі у 1943 р. Гідна подиву пам’ять цієї немолодої, але повної енергії та оптимізму жінки зберегла не тільки прізвиська більшості зображених на світліні акторів, але також цілі уривки виконуваних ними арій з різноманітних вистав театру. Вона ще й зараз може наспівати арії з лисенківського “Ноктюрну”, хоч сама брала участь у цій виставі як артистка балету. За допомогою її чудової пам’яті вдалося встановити прізвиська практично всіх акторів зі світліни 65-літньої давності!

Ось вони: перша в першому ряду (зліва направо) – Євстахія Шуль (Шулева), акторка; друга – Любов Отроківська, акторка, співачка (третій, четвертий, п’ятий, шостий – С. Людкевич, Б. П’юрко, Ю. Шерегій, В. Барвінський), сьома – Діана Путенко-Майорова, акторка, солістка (співала в “Ноктюрні”), восьма – Любов Оршикевич, акторка; другий ряд: перша – Христина Пилипко, артистка балету, друга – Ірина Стеців, артистка балету, третя – Галина (прізвище не згадалось), артистка балету, четверта – Ольга Пастернак, артистка балету (всі танцювали в “Ноктюрні”), п’ятий – Ярослав Шуль, провідний актор, співак, шоста – Любов Піхович – акторка, сьома – Марія Весела, акторка, восьма – Розалія Валіхновська, акторка і дев’ята – Юлія Маршалок, артистка балету, танцювала в “Ноктюрні”. Зауважимо, що не всі прізвиська акторів, названі п. Юлею є в списку акторського складу Прикарпатського Дрогобицького театру, поданого в книзі В. Гайдабури [2, 14].

Юлія Маршалок-Корчинська – єдина зуміла зберегти цю світліну, зроблену в Дрогобичі. Під час війни вона закінчила балетну студію при театрі. Поступила в театр в травні 1943 р., працювала в ньому до 1952 р.; потім була робота в Прикарпатському ансамблі пісні і танцю “Верховина”. Прожила з О.Ю. Корчинським 28 років. Юліан Олексійович власне і зробив підписи на світліні, яку вона зберегла в часи воєнного лихоліття. Після війни, коли лютувало НКВД, П’юрко був викреслений з музичної історії Західної України, а Барвінського заарештували і засудили на десять років, світліну приховали від нещирих очей. Завдяки цьому вона збереглась і дійшла до наших днів, але місяць, в якому була зроблена світліна, в пам’яті п. Юлії не залишився.

В бібліографії книги В.Гайдабури згадуються назви кількох україномовних газет за 1941–1943 рр., які зберігаються в архівах Львова. Саме завдяки цьому вдалось встановити точну дату того історичного “знимкування”. В одній з тих газет – під назвою “Голос Прикарпаття” за 15

серпня 1943 р. зі статті “З мистецького життя Дрогобича” нарешті дізнаємось, що “... 20 липня відбулось святочне закінчення весняного сезону в Дрогобицькій Українській Театрі. Виставлено I і IV дію “Запорожця за Дунаєм” і Лисенків “Ноктюрн”... “Ноктюрн” прямо заворожив зібраних... На цей день приїхали зі Львова декілька достойних гостей, що займаються нашим театральним мистецтвом. Поміж гостями на залі бачили ми др-а Василя Барвінського, др-а Станислава Людкевича, о. дир. Сапруна... іменем УЦК дир. В. Барвінський висловив признання і подяку дир. Шерегієві й артистам за їх труд над розбудовою Підкарпатського Театру” [4, 6]. Так завершилась ця захоплююча, навіть дещо детективна історія. Світліна зайняла своє почесне місце серед експонатів кімнати-музею В. Барвінського в ДДМУ, яке носить його ім’я.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Дрогобицька світліна 1943 р. С. Людкевича і В. Барвінського стала цінним надбанням музею-кімнати ДДМУ ім. В. Барвінського. Її вивчення дозволило дізнатись про кілька невідомих сторінок музичного життя Дрогобича в роки війни, зокрема постановку опери М. Лисенка “Ноктюрн” та встановити дату присутності на її виконанні двох видатних композиторів Галичини. Крім всього, ця знахідка стала потужним стимулом для подальших пошуків невідомих біографічних та творчих матеріалів діячів музичної культури, які в своєму житті були пов’язані з Дрогобичем.

1. *Архімович Л., Гордійчук М. М. Лисенко: Життя і творчість.* – К.: Муз. Україна, 1992. – 256 с.

2. *Гайдабура В. Театр, збережений в архівах: сценічне мистецтво в Україні періоду німецько-фашистської окупації (1941 – 1944).* – К.: Мистецтво, 1998. – 289 с.

3. *Довгалюк І., Шнерх С. Сторінки життя і творчості о. Серевина Сапруна// Дрогобицьчина – земля Івана Франка: Матеріали і документи.* – Дрогобич: Відродження, 1997. – т. 4. – С. 565 – 575.

4. *З мистецького життя Дрогобича// Голос Підкарпаття.* – 1943. – 4.33. – 15 серпня. – С. 6.

5. *Пацлавський В. Отець Северин Сапрун// Дрогобицьчина – земля Івана Франка: Матеріали і документи.* – Дрогобич: Бескид, 1993. – т. 1. – С. 721 – 725.

6. *Петрикевич М. Борислав на грані двох окупацій// Дрогобицьчина – земля Івана Франка: Матеріали і документи.* – Дрогобич: Бескид, 1993. – т. 1. – С. 795 – 802.

Стаття надійшла до редакції 26.11.2008.